

УДК 82.09

**ТЭМА ВАЕННАГА ПАЛОНУ Ў
АПОВЕСЦЯХ К. ВАРАБ'ЁВА
“ГЭТА МЫ, ГОСПАДЗІ!” (1943, 1986)
І М. АЎРАМЧЫКА “ПАЛОН”(1991)**

Т. Р. Багарадава

старшы выкладчык

Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт

У артыкуле выяўляецца эвалюцыя мастацкага раскрыцця тэмы палону ў расійскай і беларускай прозе перыяду 1980–1990-х гг., прысвечанай падзеям Вялікай Айчыннай вайны. Аналізуюцца творчыя пазіцыі абраных для разгляду аўтараў (К. Вараб'ёва і М. Аўрамчыка), вызначаецца эвалюцыя іх падыходаў да асэнсавання перажытага – з улікам змен гісторыка-культурнага кантэксту і рэалій канца XX ст. Тэма Вялікай Айчыннай вайны знайшла максімальна праўдзівую інтэрпрэтацыю ў творчасці адзначаных пісьменнікаў, якія прымалі ў ваенных дзеяннях непасрэдны ўдзел і на ўласным вопыце адчулі іх наступствы.

Ключавыя словы: ваенная аповесць, “лейтэнанцкая проза”, “перабудова”, партрэтная характарыстыка, градацыя, быццё, натуралізм, гуманізм.

Уводзіны

У перыяд 1980–1990-х гг. тэма Вялікай Айчыннай вайны працягвала актыўна разглядацца ў творчасці рускіх і беларускіх аўтараў. Пісьменнік-ветэран В. Быкаў наступным чынам вызначыў знітаванасць уласнага жыцця з ваенным кантэкстам: *Кожны год дзе-небудзь на свеце ішла вайна, дзяржавы, што не ваявалі, з усяе сілы рыхтаваліся да таго, і гады нашай сталасці былі кароценькімі ператынкамі паміж дзвіома войнамі, у якіх кавалася зброя, фарміравалася ўсялякая злосць, рыхтавалася навуковае абгрунтаванне будучай бойні і раслі салдаты будучых рот, батальёнаў, палкоў <...>. Яна была прываблівай нам, гэтая вайна, і сабіла нас да таго часу, пакуль была выдумкай, а не рэальнасцю [1, с. 8].*

Кажучы пра ход ваенных дзеянняў і характар Другой сусветнай (Вялікай Айчыннай) вайны, Л. Плоткін адзначаў, што яна “<...> была вайной асаблівай, незвычайнай у самой сваёй плыні, у самім яе ходзе. Яна была поўная <...> кантрастаў” [2, с. 11]. У савецкім літаратуразнаўстве склаліся пэўныя традыцыі для ўспрымання і ацэнкі твораў пра вайну. А. Гарбачоў наступным чынам сказаў пра ідэалагічны ракурс існавання такіх твораў: “<...> Да сямідзясятых гадоў XX ст. у савецкім літаратуразнаўстве тэрмін “ваенная проза” ўсталяўся ў якасці сіноніма “ідэалагічна прымальных” літаратурных твораў пра Вялікую Айчынную вайну” [тут і далей пераклад наш. – Т.Б.] [3]. Час “перабудовы” і галаснасці даў магчымасць інтэрпрэтацыі раней забароненых у літаратуры тэм, што мелі дачыненне да ваеннага кантэксту (такіх, як калабарацыянізм, жыццё на акупіраваных тэрыторыях, знаходжанне ў канцэнтрацыйных лагерах для ваеннапалонных і цывільных). Апошняя тэма для рускай і беларускай літаратуры не новая. У айчыннай мастацкай спадчыне яна распачата творчасцю Ф. Аляхновіча, Я. Бяганскай, Л. Геніюш, С. Грахоўскага, Б. Сачанкі. У рускай літаратуры гэтую тэму найбольш востра і рэзанансна ўзняў у сваёй творчасці А. Салжаніцын.

Асноўная частка

Асабісты лёс Канстанціна Вараб'ёва (1919–1975, лейтэнант, ваяваў пад Масквой, Клінам, у 1943–1944 гг. камандаваў партызанскай групай пад Шаўляем) і факт знаходжання з 1941 па 1943 г. у лагерах для ваеннапалонных Кліна, Ржэва, Смаленска, Каўнаса, Саласпілса, Шаўляя знайшлі адлюстраванне ў недапісанай аўтабіяграфічнай аповесці “Гэта мы, госпадзі!” (1943, 1986). Аўтар доўга шукаў назву для твора, які павінен быў стаць працягам аповесці “Крык” (1962). Асабліваць стылістыкі К. Вараб'ёва адзначаў В. Астаф'еў: “Канстанцін Вараб'ёў моцны тым, дзе ён піша, дакладней, апісвае свабодна, даючы сабе і свайму ўяўленню поўную прастору <...>” [4, с. 89].

Аповесць “Гэта мы, госпадзі!” стваралася ў літоўскім антыфашысцкім падполлі

пягам месяца. У аўтарскіх архівах захаваліся толькі рэшткі твора. Аповесць адлюстравала неадназначныя эпізоды перыяду Вялікай Айчыннай вайны, звязаныя з утрыманнем савецкіх людзей у фашысцкіх лагерах, таму яе першая частка пасля знаходжання ў архівах пабачыла свет амаль праз саракагадовы тэрмін. У снежні 1941 г. пад Клінам К. Вараб'ёў быў кантужаны і трапіў у палон, адкуль два разы няўдала збягаў. М. Чабатаеў пісаў: “Скончылася вайна, але вярнуцца на Радзіму пісьменнік не змог: былога вязня нямецкіх канцлагераў чакаў страшны лёс – кляймо здрадніка і ўжо савецкі канцлагер” [5, с. 282]. У аповесці ў сямнаццаці главах разнапланавы разглядаецца факт знаходжання ў няволі лейтэнанта Сяргея Кастрова – аднаго з мільёнаў ваеннапалонных. Рукпіс абрываецца на апісанні падзей вясны 1943 г і марах палоннага – лейтэнанта Кастрова – пра ўцёкі на волло: “Бегчы, бегчы, бегчы!” – амаль надакучліва, у такт крокам, чаканілася ў розуме слова [6]. Сінтаксіс твора багаты на шматкроп'е, якім і заканчваецца апошні ўцалелы пісьменніцкі запіс.

У перыяд 1980–1990 гг ваенная аповесць Міколы Аўрамчыка (1920–2017, ваяваў на Паўночна-Заходнім і Волхаўскім франтах; у 1942 г. трапіў у палон, з якога вызвалены англічанамі ў 1945 г.) адлюстравала разнапланавыя эпізоды: шматаспектнае ўзнаўленне франтавога кантэксту, у тым ліку праз погляд з варажанага боку, трагізм крызіснай сітуацыі, тупік нямецкага палону. У мастацкім свеце аўтара спалучыліся трагічныя і станоўчыя моманты з ваеннага мінулага, а таксама асабіста перажытага. Паводле Л. Гарэлік, “боль перажытага ваеннага ліхалецця пастаянна прысутнічае ў творах пісьменніка “падтэкстава”. Праз усё жыццё не знікла асцярожнасць і насяржанасць у падыходах да выявы шматлікіх грамадскіх стаўленняў” [7, с. 188].

К. Вараб'ёў належаў да пісьменнікаў-франтавікоў, прадстаўнікоў “лейтэнанцкай прозы”, якія максімальна праўдзіва адлюстравалі натуралізм, характэрны для ваеннай рэчаіснасці, выпадкі неспраўданых баявых страт, антымаральных паводзін камандзіраў. У перыяд 1980–1990-х гг мова твораў былых франтавікоў стала жорсткай, у

ёй пачала адкрыта ўжывацца прастамоўная лексіка, вульгарызмы, лайкавыя словы. Гэта звязана з імкненнем да натуральнага адлюстравання ваеннага кантэксту, паказу нападу сітуацыі і новымі магчымасцямі для разняволеных выказванняў. Па словах А. Данільчык, “розныя па жанру і стылю, творы на ваенную тэму надаюць увагу праблеме чалавека і спрабуюць вырашыць яе з філасофскіх <...> і псіха-біяфізічных пазіцый <...>” [8, с. 3]. Натуралізм ваеннай рэчаіснасці і паказ чалавека ў ёй у творчасці К. Вараб'ёва праявіўся праз адлюстраванне лагернага быту: *На трынаццатыя суткі наўмыснага мора голадам людзей немцы загналі ў лагер параненага каня. І кінуўся велізарны натоўп палонных да няшчаснай жывёлы, на хаду адкрываючы нажы, брытвы, таропка мацаючы ў кішэнях хаця б нешта вострае, здольнае рэзаць ці ірваць мяса, якое рухаецца. Па ўтворанай гіганцкай кучы людзей дзве вышкі адкрылі кулямётны агонь* [6]. У творы апісаны сцэны забойстваў ваеннапалонных, жудасныя падрабязнасці фізічнага стану знявечаных холадам і голадам людзей, неаднаразова акцэнтаецца ўвага на адсутнасці належнага харчавання. Аўтар пераканаўча адлюстраванне ўцёкі з лагера лейтэнанта Кастрова і яго “папличніка па няшчасці” Ванюшкі праз плынь свядомасці героя, яго трызненні і бессвядомы стан, і такім чынам падкрэсліваецца напад абставін, памежнасць сітуацыі: *Расцілаецца перад вачыма Сяргея зялёны абрус дзесьці даўно бачанага лугу. <...> Аскепкам разбітага люстэрка мільгае перапалоханая думка, прымушае ўздрыгнуць аціхлае цела: “У багнеты! Не адпачывай... Гэта смерць”. <...> “Смерць? Жы-ць хачу-у... жы-ць-ць... <...> Горш за смерць нічога не будзе!...”* [6]. Такая ж безвыходнасць у адчуваннях персанажа назіраецца падчас яго знаходжання ў камеры смяротнікаў Панявежскага астрага.

Былы франтавік В. Быкаў як прадстаўнік “лейтэнанцкай прозы” таксама заглыбляўся ў псіхалогію: як індывідуальную, так і сацыяльную. Ён адзначаў ушпыў фактараў страху і безвыходнасці на чалавека: *<...> І жыцця шмат каму было не шкада, такое яно*

стала нясцёрпнае. У той сітуацыі і палягае псіхалагічная крыніца шмат якіх учынкаў, у тым ліку і тых, якія цяпер называюць подзвігамі<...>. Што робіць сабака ці воўк, калі яго прышчэпаць у загарадзі? Кідаецца на людзей. Беларусы кінуліся на немцаў. З адчаю [9, с. 421–422]. Большасць пісьменнікаў-франтавікоў выдзяляла ў апісанні стану салдата на вайне фактар страху. У сваіх адносінах з Богам чалавек цалкам адзінокі. Тэорыю поўнай чалавечай адзіночкі С. К’еркегор звязваў з тэорыяй страху, сцвярджаючы трагічнасць чалавечага лёсу [10]. Нягледзячы на знаходжанне ў лагеры сярод людзей, лейтэнант Сяргей Кастроў з твора К. Вараб’ёва “Гэта мы, Госпадзі!”, застаючыся сам-насам са сваімі праблемамі, спачатку адчувае страх за ўласнае жыццё: <...> Сяргей, які бравіраваў на фронце сваёй стакойнасцю пад мінамі немцаў, ніколі не думаў пра магчымасць смерці, сёння раптам так востра спалохаўся за сваё жыццё? Ды яшчэ ў такім стане! Палонны... калі жаданым зыходам усяго, здавлася б, павінна з’явіцца смерць [6]. Страх хутка змяняецца абьякаваццю перад фатальнасцю лёсу, што робіць магчымасць правядзення паралеляў паміж аповесцю К. Вараб’ёва і айчыннымі запіскамі М. Гарэцкага “На імперыялістычнай вайне”: Ён думаў пра смерць і тады ж зразумеў, што, на сутнасці, не баіцца яе, толькі... толькі намерці хацелася прыгожа! [6].

Аповесць “Палон” (1991) М. Аўрамчыка стала вызначальнай у яго творчай спадчыне, спалучыла драматызм пісьменніцкага бачання ваеннага кантэксту і знаходжання ў фашысцкай няволі. Наватарскім у творы з’явіўся праўдзівы паказ М. Аўрамчыкам непрадуманасці той ваеннай аперацыі, якая адабрала ў салдат свабоду: Няўжо наш імклівы пар’ю захлынуўся ў крыві, сустрэты кулямётнымі чэргамі і шквалам мінных выбухаў? [11]. Мастацкая дэталі стала элементам стварэння кантэксту і адпостравала адеутнасць у савецкім войску належнай зброі, баявой тэхнікі: Спачатку мы перагналі са скарасным бамбардзіроўшчыкам і супакойліся, задаволеныя поспехам. А тым часам яны за якія-небудзь тры гады здолелі абхітрыць нас са

знішчальнікам [11]. Акрамя агульнага ваеннага плану пісьменнік дэталізаваў эпизоды расстрэлу палонных салдат за тое, што яны выйшлі з шарэнгі папіць вады, а таксама дэталіна ўзнавіў злачынствы, звязаныя са спаленымі зажыва людзьмі.

Аповесць К. Вараб’ёва “Гэта мы, госпадзі!” у лепшых традыцыях “лейтэнанцкай прозы” ўзнавіла вобраз салдата, які, нягледзячы на хвілінную душэўную слабасць, цягам усяго знаходжання ў варожым палоне не скараецца абставінам, а ўпарта імкнецца застацца жывым і баяздольным: Ну-с, таварышы Кастроў, давайце прызвучайвацца да новага жыцця! – з сумнай іроніяй падумаў ён, глыбока зацягваючыся даўкім дымам [6]. Пра барацьбу з абставінамі і фатальнасцю таксама сведчыць сімвалічны эпіграф са “Слова пра паход Ігаравы”. Пісьменнік стварыў пераканаўчы малонак нямецкага наступлення ў 1941 г. падчас марознай і снежнай зімы, адносінаў фашыстаў да ваеннапалонных: А злосьць вымагчалася на галодных, хворых, спакутаваных людзях... У гэтыя дні немцы не білі палонных. Толькі забівалі! [6]. К. Вараб’ёў у творы ўдала спалучыў апісанні і псіхалагічнага партрэта персанажа, і яго знешніх характарыстык. Пераканаўчы аўтабіяграфічны герой, намалюваны ў рэалістычна пададзеных абставінах, – вось што спрыяла стварэнню цэласнага малонка эпохі. Тут фактаграфічнасць і дэталізацыя пацвярджаюць чытачу праўдзівасць усяго зместу аповесці: Гэтыя два гітлераўцы былі добра адкормленыя. Высока стаялі фуражкі, робячы іх падобнымі да балотных кнігавак, уразаліся аколшышы ў паголеныя патыліцы. Вялізныя чорныя кабуры маўзераў боўталіся ў іх на левых сцёгнах, у руках палалі нікелем новенькія кайданкі [6].

Іншы ракурс у асвятленні “лагернай” тэмы знаходзім у аповесці М. Аўрамчыка “Палон”. У параўнанні з творами К. Вараб’ёва беларускі аўтар большую ўвагу надаў вобразам катаў, іх характарам. Важным элементам апісання нямецкіх паслугачоў таксама стала ўжытая пісьменнікам партрэтная характарыстыка: Паколькі выгляд Штунца цалкам адпавядаў арыўскаму, дык, можа, таму ён і паспеў вышэй падняцца на службе

бовай лесвіцы; праўда, прырода не надзяліла Брэса вонкавымі нардычнымі рысамі. Мусіць, таму ён і засядзеўся ў звычайных наглядчыках, хаця мораў меў круты і рашучы [11]. Самыя розныя рысы назіраюцца таксама ў створаных М. Аўрамчыкам вобразах перакладчыка Ванькі, наглядчыкаў Паўла і Задзіры. Эпізод катавання аднаго са здраднікаў мае рысы жорсткага натуралізму.

Пры адпостраванні варожага боку ў творы М. Аўрамчыка “Палон” вобраз немца Карла Кольба з’явіўся якасна новым для савецкай ваеннай аповесці. Т. Грамадчанка адзначала, што ў творы існуе “вобраз “міласэрнага немца” <...>” [12, с. 45]. Немец верыць у Бога, з перыяду Першай сусветнай вайны захоўвае крыж. Фактычна М. Аўрамчык пайшоў насуперак традыцыйнаму ў літаратуры сацыялістычнага рэалізму адпостраванню абсалютнай антыгуманнасці немцаў. М. Аўрамчык падкрэсліў ролю кожнай канкрэтнай асобы ў гісторыі, у тым ліку – у ваеннай. Пісьменнік па-наватарску паказаў адмоўныя адносіны немца да фашысцкай філасофіі і Гітлера: *У ягоных вачах яго радзіма стала ўвасабленнем вялікай турмы народаў, у якой незаконна караюць нявінных і ахоўваюць непаслухмяных. Цяпер немцы ўяўляліся яму карнікамі і вартавымі, якім зрабілі і яго самога* [11].

У творы К. Вараб’ева “Тэта мы, госпадзі!” прысутнічае традыцыйны матыў дарогі, які трансфармуецца ад канкрэтнага суправаджэння ваеннапалонных канваірамі ў лагер да абстрактна-сімвалічнага шляху ў невядомасць: *Пастаўленыя на пяць, ціха пасунуліся па Валакаламскім тракце, акружаныя моцным канвоем.* <...> *Колкі, пранізлівыя вецер дуў у твар, прымушаў у камяк сіціскацца ссохлае цела* [6]. Дарога, якая вядзе ўцекачоў з лагера, мае зусім іншую сэнсавую танальнасць – яна прасякнута светлым адчуваннем Радзімы: *... Ішлі вось ужо некалькі гадзін.* <...> *Ужо набліжалася ноч да досвітку, калі Сяргей і Ванюшка ўвайшлі ў стромкі хваёвы бор і бярозавы гай.* <...> *Дзесьці за сотні вёрст, адгароджаная кручамі хваю і шырокімі тванямі непраходных прыбальтыйскіх багнаў, раскінулася іх вялікая Радзіма...* [6].

Эпізоды апісання прыродных з’яў, звязаныя з лагерным асяроддзем, зніжана афарбаваныя, што стварае эфект адчужанасці чалавека. Градацья характарызуе эмацыянальную атмасферу месца і часу: *Нізка плывуць над Ржэвам снежныя хмары-вырадкі. Ачмурэла пляцца ў неба трубы спаленых дамоў. Вецер выводзіць у гэтыя трубы песню смерці.* <...> *Чорныя зграі атлусцелага варання са свістам у крылах і злавесным карканнем плаваюць над лагерам.* <...> *Ціха. Цёмна. Жудасна* [6]. Гукавая палітра таксама спрыяе адпостраванню атмасферы часу, трагічнасці сітуацыі, кантрасу ваеннага і мірнага побыту, доньчаў Сяргея Кастрова ў астрозе, яго знаходжання ў камеры смяротнікаў: *І, гайдаючыся, зноў адчуў вострымі краямі лапатак жорсткую шурпатую сцяну.* – *Тах-тах!* – ... *скажыт!* – *Тах-тах!* *Потым грукнулі нябачныя Сяргеем дзверы, і пакой напоўнілі холад і цішыня...* [6].

Як адзначалася, для айчыннага мастацтва слова раскрыццё тэмы палону ў творы праз прапанаваны кантэкст стала новым. Сюжэтныя лініі твора М. Аўрамчыка “Палон” чаргуюцца і, дзякуючы падзеям і фактам, перадаюцца з мастацка-дакументальнай дакладнасцю. Ракурс аповесці паказаў пазбаўленых волі людзей і разуменне імі ўласнага становішча ў перспектыве няпэўнага далейшага існавання. Жыццё палонных у нямецкім лагеры з’явілася спляценнем зменлівых хаатычных адрэзкаў быцця. Філасофскія катэгорыі “жыццё” і “смерць” знайшлі ў творы самае непасрэднае выяўленне: *Мабыць, той, хто пабываў у няволі, узбуджана ўспрымае сваё вызваленне і абвострана прыкмячае прыгажосць навакольнага свету* [11]. Падаўленне чалавека як асобы, нават страціў імагінатывіфікацыі спадарожнічалі лагернаму быту. Небяспечнае і памежнае існаванне ва ўмовах нямецкага палону перапынялася толькі выбарам асобы. Калабарацыянізм і абсалютнае здрадніцтва сталі нярэдкай з’явай ва ўмовах асуджанасці на смерць. Л. Гарэлік зазначае: “<...> Вачам вязняў адкрываецца сапраўднае пекла А. Дантэ, усе кругі якога ахвяры павінны прайсці” [7, с. 200].

Аповесць М. Аўрамчыка “Палон” аўтабіяграфічная і мае шэраг персанажаў-прагатыпаў. Прозвішчы некаторых з іх аўтар нават не змяняў (напрыклад, былых беларускіх студэнтаў Янкі Лагуна і Міхася Сіліча). Варта адзначыць, што ў мастацкім увасабленні персанажаў у цэлым не хапае псіхалагічнай дакладнасці, але пачуццё ўзаемавыручкі і глыбіня перажыванняў перададзены дэталёва: *Расчулены новым знаёмствам, Леанід не ўстрымаўся і расічодрыўся, стпнуўшы з кішэні спачатку ў землякова дзюралевае вядзерца, а потым у Міхасёву бляшанку па дзве жмені нейкай светла-карычневай прыправы* [11]. Нягледзячы на драматызм узноўленых падзей, твор адрозніваецца лёгкай стылістыкай, якая кантрастуе з сюжэтам і дасягаецца найперш лірычнымі адступленнямі, напрыклад, апісанні прыроды, краявідаў Полаччыны: *На лузе перад поймаю Палаты таксама рос дзьмухавец, з кветак якога дзяўчаты плялі вянкi, са смолак і з кашкі збіралі чырвонабелыя букеты. А слёзкі ў іхняй мясцовасці чамусьці празвалі боскімі слёзкамі* [11].

Заклучэнне

Аповесці К. Вараб’ёва “Гэта мы, госпадзі!” і М. Аўрамчыка “Палон” яднае праўдзівая рэканструкцыя тых падзей Вялікай Айчыннай вайны, што падлягалі жорсткай цензуры ў савецкі час. Тэма знаходжання ў нямецкіх лагерах глыбока раскрыта ў названых творах, паколькі галоўны герой у абедзвюх аповесцях аўтабіяграфічны. Творы рускага і беларускага пісьменнікаў-ветэранаў дэталізавана адлюстроўваюць атмасферу і трагедыю палону для савецкага салдата ў 1940-я гг, маральны стан асобы ў памежных абставінах перад пагрозай смерці, вобразы і псіхалогію ворага-фашыста, а таксама здрадніка. Аповесці К. Вараб’ёва і М. Аўрамчыка па тэматыцы, вострыні калізій, напале гуманістычнага пафасу з’яўляюцца прынцыповым дасягненнем познасавецкай прозы.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. **Быкаў, В.** На крыжах: Выступленні, артыкулы, інтэрв’ю / В. Быкаў. – Мінск : Беларусь, 1992. – 271 с.

2. **Плоткин, Л.** Литература и война: Великая Отечественная война в русской советской литературе / Л. Плоткин. – М.-Л. : Советский писатель, 1967. – 357 с.
3. **Горбачев, А.Ю.** Военная тема в прозе 1940–1990-х годов / А. Ю. Горбачев // Инфопадия [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа: <https://www.bsu.by/Cache/pdf/219533.pdf>. – Дата доступа: 20.10.2019.
4. **Астафьев, В.** Зрячий посох: книга прозы / В. Астафьев. – М. : Современник, 1988. – 303 с.
5. **Чеботасев, М.** Страдая за людей: Штрихи к портрету писателя / М. Чеботасев // Сибирские огни. – 1991. – № 7. – С. 280–297.
6. **Воробьев, К.** Это мы, Господи! / К. Воробьев // Электронная библиотека Libking.ru [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа: <https://libking.ru/books/prose-/prose-classic/197560-konstantin-vorobev-eto-my-gospodi.html>. – Дата доступа: 30.10.2019.
7. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. / рэдкал.: У. В. Гніламедаў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская навука, 2004. – Т. 4. Кн. 1: 1966–1985 / У. В. Гніламедаў [і інш.]. – 2004. – 927 с.
8. **Данільчык, А. А.** Канцэпцыя чалавечка ў беларускай і італьянскай ваеннай прозе : дыс. ... канд. філал. навук : 10.01.01, 10.01.03 / А. А. Данільчык. – Мінск, 2002. – 109 с.
9. **Быкаў, В.** Доўгая дарога дадому / В. Быкаў. – Мінск : ГАБТ Кніга, 2003. – 539 с.
10. **Кьеркегор, С.** Страх и трепет / С. Кьеркегор. – М. : Республика, 1993. – 383 с.
11. **Аўрамчык, М.** Палон / М. Аўрамчык // Электронная бібліятэка LibCat.ru [Электронны рэсурс]. – 2017. – Рэжым доступа: <https://libcat.ru/knigi/proza/sovremennaya-proza/83864-m-kola-aramchuk-palon.html>. – Дата доступа: 10.10.2019.
12. **Грамадчанка, Т.** Перад праўдай высокай і вечнай: беларуская проза сёння / Т. Грамадчанка. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1991. – 144 с.

Паступіў у рэдакцыю 18.11.2019 г.
 Кантакты: bogoradova1974@yandex.ru
 (Багарадава Таццяна Робертаўна)

Bagaradava T.R. THE THEME OF CAPTIVITY IN THE SHORT NOVELS "HERE WE ARE, MY LORD!" (1943, 1986) BY K. VOROBYEV AND "POWS" (1991) BY M. AVRAMCHIK.

The article reveals the evolution of the artistic disclosure of the topic of captivity in Russian and Belarusian prose of the 1980–1990s dedicated to the events of the Great Patriotic War. The artistic views of the authors selected for consideration (K. Vorobyev and M. Avramchik) are analyzed, the evolution of their approaches to

life experience is determined with regard to the changes in the historical and cultural context and the realities of the late XX century. The theme of the Great Patriotic War found the most truthful interpretation in the works of the noted writers who were directly involved in the hostilities and experienced the war effects themselves.

Keywords: military story, "lieutenant prose", "perestroika", portrait description, graduation, existence, naturalism, humanism.

Могилевский государственный университет имени А.А. Кулешова